

Motion till riksdagen 2016/17:157

av **Ali Esbati m.fl. (V)**

Medlingsinstitutets uppdrag

---

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Medlingsinstitutets uppdrag bör förändras så att det tydligt framgår att industrins lönenormering inte ska tolkas så att aktiva insatser för att minska de strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade yrken omöjliggörs, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2 Inledning

De könsrelaterade löneskillnaderna är ett av de största strukturella problemen på den svenska arbetsmarknaden. Kvinnors genomsnittliga månadslön år 2015 var 87,5 procent av mäns lön. Löneskillnaden mellan kvinnor och män, det s.k. rålönegapet, var således 12,5 procent (Medlingsinstitutet 2016: Löneskillnaden mellan kvinnor och män 2015). I realiteten är dock skillnaden i löneinkomst mellan kvinnor och män betydligt större. Om man tar hänsyn till att kvinnor arbetar deltid i högre grad än män, och därmed inte har den lön de skulle ha haft om de hade arbetat heltid, är skillnaden i löneinkomst i stället 25 procent (SOU 2015:50). Det är en ohållbar situation som måste åtgärdas.

Den huvudsakliga orsaken till löneskillnaderna mellan kvinnor och män är att det finns en strukturell lönediskriminering av kvinnodominerade branscher. Yrken som i huvudsak innehas av kvinnor värderas systematiskt lägre än likvärdiga yrken som innehas av män, trots att yrkena kan antas vara av samma svårighetsgrad.

För Vänsterpartiet är ekonomisk jämställdhet en prioriterad fråga. Det finns inga enskilda åtgärder som enkelt kan bryta den strukturella lönediskrimineringen, men det finns mycket kunskap och fakta som sammantaget visar på behovet av handling på flera områden. Ett sådant område är lönebildningen och Medlingsinstitutets uppdrag.

Regeringen har vidtagit ett antal åtgärder för att motverka strukturell lönediskriminering i arbetslivet. I proposition 2015/16:135 föreslogs bl.a. att lönekartläggningar för jämställda löner ska genomföras årligen och att detta ska omfatta företag med minst 10 anställda. Regeringens proposition antogs av riksdagen och lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2017. Vänsterpartiet välkomnar återinförandet av årliga lönekartläggningar, ett krav som vi drivit sedan den borgerliga

regeringen ändrade periodiciteten och införde krav på lönekartläggning endast vart tredje år. Att kunna identifiera och korrigera osakliga löneskillnader är en viktig del i ett framgångsrikt jämställdhetsarbete. Genom att strukturell lönediskriminering åskådliggörs med tätare intervaller kan riktade insatser sättas in snabbare.

Vänsterpartiet anser dock att det krävs ytterligare åtgärder för att motverka könsdiskriminering i arbetslivet och komma till rätta med de könsrelaterade löneskillnaderna. Årliga lönekartläggningar är ett effektivt redskap för att korrigera osakliga löneskillnader på individnivå, men påverkar inte den kollektiva lönesättningen. För att minska löneskillnaderna mellan kvinnor och män krävs mer. Det är hög tid att ta nästa steg mot en arbetsmarknad utan strukturell diskriminering av kvinnodominerade yrken. I det följande lägger vi därför åter fram ett förslag som, i tillägg till mer generella förslag i vår ekonomiska politik och vår arbetsmarknadspolitik, skulle spela en viktig roll i strävan efter jämställdhet i arbetslivet och en jämnare fördelning av arbete och inkomster mellan kvinnor och män.

3 Förändra Medlingsinstitutets uppdrag

År 1960 enades arbetsmarknadens parter om att fasa ut de särskilda kvinnolönerna ur kollektivavtalen och i stället tillämpa likalönsprincipen. Drygt ett halvt sekel senare kan vi konstatera att löneskillnaden mellan kvinnor och män består. Skillnaden kan inte förklaras av utbildningsnivå – tvärtom har kvinnor i genomsnitt en högre utbildningsnivå än män. Huvudorsaken är i stället att arbetslivet är starkt könssegregerat och att de yrken och branscher som domineras av män tenderar att vara högre avlönade än de kvinnodominerade. Män befinner sig också oftare än kvinnor på positioner i arbetslivet som ger högre lön därför att de anses innebära mer ansvar. Slutligen drabbas kvinnor också av direkt lönediskriminering, dvs. får en lägre lön än sina manliga kollegor endast p.g.a. sitt kön.

Om de strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade yrken ska kunna åtgärdas måste lönerna i de kvinnodominerade branscherna tillåtas öka i en snabbare takt än i de mansdominerade. Även om en förändring av den könsmissiga sammansättningen av olika yrkeskategorier också är viktig och välkommen, är det inte rimligt att detta ska ses som den enda lösningen för att uppnå jämställda löner för dem som i dag arbetar i kvinnodominerade yrken och som kan förväntas göra det också i en nära framtid, kanske hela sitt yrkesliv.

Lönerna på den svenska arbetsmarknaden sätts i avtalsförhandlingar mellan parterna. Vänsterpartiet står bakom och värnar kollektivavtalsmodellen och anser inte att staten ska lägga sig i vilka krav någondera parten driver i avtalsförhandlingar. Däremot har staten, inom ramen för den svenska arbetsmarknadsmodellen, en roll att spela i lönebildningen genom Medlingsinstitutet.

Ett av Medlingsinstitutets uppdrag är att bidra till en väl fungerande lönebildning, där den konkurrensutsatta industrin sätter normen för löneökningstakten – det s.k. märket. Men myndigheten ska också verka för jämställda löner. Det är uppenbart att dessa mål i praktiken kommit att stå i motsättning till varandra. Märkets normerande roll gör att löneskillnaderna mellan traditionellt kvinnodominerade yrken och traditionellt mansdominerande yrkan inte bara befästs, utan också ökar.

Motsättningen mellan Medlingsinstitutets bägge uppdrag aktualiseras i samband med avtalsförhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter. Medlingsinstitutet har i

varje avtalsrörelse slagit fast att myndigheten inte kommer att medverka till några avtal som överstiger den löneökning som industriavtalet medger. Det har varit en tydlig signal till arbetsgivarna att de inte ens behöver förhandla om de jämställdhetsåtgärder som flera kvinnodominerade fackförbund begärt. Medlingsinstitutets tolkning av uppdraget innebär därmed en stark signal till fackförbunden att det inte är någon idé att prioritera strukturell utjämning av löneskillnader mellan mans- och kvinnodominerade yrken.

Vänsterpartiet menar att begreppet ”väl fungerande lönebildning” per definition även bör omfatta en systematisk utjämning av de strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade yrken. Det skulle knappast innebära en mer omfattande statlig styrning av lönebildningen än nuvarande tolkning av begreppet, där industrinormens procenttal som tak för alla avtal bidrar till att upprätthålla strukturella löneskillnader. Medlingsinstitutet är redan i dag en myndighet varigenom staten uttrycker en ståndpunkt om lönebildningens ramverk.

Vänsterpartiet har tidigare lagt fram förslag till riksdagen om att Medlingsinstitutets uppdrag bör förändras och förtydligas i syfte att minska de strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade yrken. Förslaget ligger i linje med vad Kommunal, Akademikerförbundet SSR, Vision, Vårdförbundet och Legitimerade sjukgymnasters riksförbund föreslagit tidigare i en gemensam rapport.

Arbetsmarknadsutskottet har avstyrkt våra förslag, senast med hänvisning till dels regeringens uppdrag till Medlingsinstitutet under 2015, dels att det i Medlingsinstitutets uppdrag att verka för en fungerande lönebildning bl.a. ingår att tillvarata och upprätthålla den samsyn som finns på arbetsmarknaden om den konkurrensutsatta industrins lönenormerande roll (2015/16:AU9).

Vänsterpartiet välkomnar det uppdrag som regeringen gav Medlingsinstitutet i regleringsbrevet för budgetåret 2015. Uppdraget var tredelat och resultatet redovisades av Medlingsinstitutet under 2015. Det första uppdraget var att granska kollektivavtalen ur jämställdhetssynpunkt. Granskningen visar att det genomgående i kollektivavtalen finns krav på saklighet i lönesättningen. Det andra uppdraget var att studera relativlöneförändringar mellan 2008 och 2013. Resultatet visar på förändringar i både lönenivå och skillnader i löneökningstakt. Det tredje uppdraget var att granska om valet av avtalskonstruktion, t.ex. om lönebildningen sker centralt eller lokalt, har påverkat löneskillnaderna mellan kvinnor och män. Rapporten ger vid handen att avtalskonstruktionen inte verkar vara avgörande för löneutvecklingen (Medlingsinstitutet 2015: Lönebildning och jämställdhet). Det sistnämnda bygger dock, som Medlingsinstitutet själv redogör för, på ett något skakigt statistiskt underlag. Framför allt innebär de olika avtalskonstruktionerna att Medlingsinstitutets nuvarande uppdrag fungerar klassmässigt skevt. Inom LO-områden där centrala, siffersatta avtal är vanligare, blir Medlingsinstitutets kontroll hårdare än inom tjänstemanna- och akademikeryrkena, där de sifferlösa avtalen medger öknings som inte uppmärksammas på samma sätt ur Medlingsinstitutets perspektiv. Detta stärker argumenten för att Medlingsinstitutets uppdrag bör ses över och en mer förutsättningslös samhällelig diskussion om märkets roll för lönebildningen äga rum.

Vänsterpartiet välkomnar även det förslag som Delegationen för jämställdhet i arbetslivet lagt fram i sitt slutbetänkande: att Medlingsinstitutet ges i uppdrag att tillsammans med arbetsmarknadens parter se över och utveckla riktlinjerna för insamling av könsuppdelad information till den officiella lönestatistiken (SOU 2015:50).

Vi menar dock att detta inte är tillräckligt. Medlingsinstitutets uppdrag bör förändras så att det tydligt framgår att industrins lönenormering inte ska tolkas så att aktiva insatser för att minska de strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade yrken omöjliggörs. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ali Esbati (V)

Ulla Andersson (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)

Daniel Sestrajcic (V)

Christina Höj Larsen (V)

Daniel Riazat (V)